

АНАЛИТИЧНИ АСПЕКТИ НА ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ

Петър Райков

Магистър по счетоводство

Ключови думи:	Резюме
<p>Финансови отчети</p> <p>Счетоводство</p> <p>Аналитични аспекти на отделните елементи на отчета</p>	<p>Представеното в настоящата разработка е един опит да се обърне внимание на необходимостта от счетоводната (финансовата) отчетност в светлината на нейната обективна необходимост да се приеме като част от общото икономическо управление на предприятието. През последните години схващанията за финансово отчитане се ограничават само до данъчното му значение и нормативното му приложение с оглед факта, че предприятията са задължени да водят счетоводство, независимо дали осъзнават възможността, която получават за генериране на аналитични данни за финансовото им състояние, без допълнителни разходи за разбирането на отчета. А дори самият финансов отчет, изключвайки значението на цялостната финансова информация, е един своеобразен поглед на дейността, с последващи възможности за детайлен анализ.</p> <p>Обърнато е внимание на значението на отделните елементи от финансовия отчет и на счетоводната информация като цяло с надеждата, че тези акценти ще помогнат за бъдещото разбиране за необходимостта от счетоводна отчетност и нейното изграждане и структуриране с оглед нуждите на ключовия ръководен персонал.</p>

Когато говорим за счетоводство и финансова отчетност, може би трябва да се опитаме да дадем дефиниция за счетоводната наука като част от общата икономическа теория. Към момента точно и ясно нейно дефиниране не е налице, с оглед различните аспекти на интерпретирането на нейния предмет и обект. Изхождайки от Концептуалната рамка за финансово отчитане на МСФО, разбиранията на МСС 1, постановките на Общите положения на НСС и СС 1, крайният продукт от счетоводството – финансовите отчети, трябва да дават вярна и честна представа за финансовото състояние, отчетения финансов резултат, паричните потоци и собствения капитал за определен период. В този смисъл **счетоводството е наука, която чрез своята методология и методика отразява стопанските операции – икономическите сделки, събития и други условия, и позволява да се натрупат информационни масиви, които са база за определяне на финансовото състояние**

на предприятието към даден момент и резултатите от дейността за даден период. Или счетоводството чрез своя резултат – финансовите отчети, дава информация за предприятието в два основни аспекта:

- **определяне на финансовото състояние в статика към определен момент** – чрез отчета за финансовото състояние и отчета за промените в собствения капитал, допълнени с пояснителните приложения;
- **проследяване на финансовото състояние в динамика за определен период** – чрез отчета за печалбата/загубата и другия всеобхватен доход (отчета за приходите и разходите) и отчета за паричния поток, отново допълнени с пояснителните приложения.

Така най-общо можем да заключим, че счетоводството е свързано със **събиране и обобщаване на информация, а не с нейния последващ анализ**. И това безспорно е така и на всички ни е ясно, че анализ за целите на управлението не е цел и задача на самото счетоводство. **НО!** Много често в практиката се сблъскваме с един парадокс по отношение разбирането на финансовата информация от отчетите – какво всъщност е тя, свързан просто с „**прочитането**” на това, което пише в самите отчети без прилагане на **допълнителна аналитична методология и методика**. Така например един показател като възвръщаемост и оценката ѝ чрез печалбата/загубата за периода не означава, че анализаторът извършва нещо различно от представеното в отчета за дохода. В този смисъл **самата финансова информация е един своеобразен, структуриран в определени аспекти анализ на финансовото състояние и промените му за определен период**. Затова в настоящата разработка авторът си е поставил за **цел да поразсъждава върху крайния резултат от финансовата отчетност** – финансовия отчет и отделните му елементи, и да обърне внимание на читателя, че **тези отделни елементи съдържат в себе си систематизирана (аналитична) информация, която може да бъде самостоятелна база за вземане на икономически решения и изходна точка за последващ финансов и друг анализ**.

В доказателство на казаното по-горе ще се спрем на следните аспекти:

Аналитични аспекти на отчета за финансовото състояние (баланса)¹

Финансовото състояние е свързано с това да се представят икономическите ресурси и претенциите или най-общо казано активите и

---

¹ От 01.01.2019 г., с обратна сила – и за периода 2018 г., е налице промяна в чл. 34 от ЗСч. Последният е изцяло пренаписан и съгл. ал. 1 от същия член – „Финансовите отчети на предприятията се съставят на базата на Националните счетоводни стандарти”. В настоящата разработка авторът разглежда схващанията както на последните, така и на МСФО с оглед факта, че последното десетилетие и повече МСФО (МСС) присъстват неминуемо в счетоводната теория и практика с оглед факта, че те бяха основна база за изготвяне на финансовите отчети по отменения Закон за счетоводството в края на 2015 г.

пасивите на предприятието към определен момент (отчетен период). Според дефиницията на приложимите бази:

	МСФО ²	НСС (СС)
Активи	Настоящ икономически ресурс, контролиран от предприятието в резултат на минали събития Икономически ресурс – право, което има потенциал да води до бъдещи икономически изгоди	Ресурси, контролирани от предприятието в резултат на минали събития, от които се очакват бъдещи икономически изгоди
Пасиви	Настоящо задължение за прехвърляне на икономически ресурси в резултат на минали събития	Съществуващо задължение на предприятието в резултат на минали събития, което ще доведе до изтичане на ресурси, носители на икономическа изгода

С други думи, **отчетът за финансовото състояние представя детайлизирано и структурирано източниците на бъдещи икономически изгоди и/или парични потоци и това как те ще бъдат разпределени в дългосрочен и краткосрочен аспект.** Или, ако информацията от отчета за финансово състояние на предприятие „А” е за:

Текущи активи:

Стоки 100

Текущи пасиви:

Задължения към доставчици 100

това води до прекия извод, че с оглед липсата на други източници на икономически изгоди и финансирания паричните потоци от реализацията на стоките ще бъдат разпределени за погасяване на задължението към доставчика в пълен размер. От тук анализът, съгласно моделите на другите науки, може да продължи в аспекти като

² Тук авторът е приел наименованието „МСФО” – „Международни стандарти за финансово отчитане”, които трябва да се разбират като приетите с Регламент 1606/2002 г. и официалния кумулативен Регламент 1126/2008 г., изменени с последващите регламенти, въпреки че в ЗСч се използва наименованието МСС.

ликвидност, стойност на предприятието и пр., но стъпвайки на първоначалния информационен източник – отчета за финансовото състояние, и неоспоримия при първото му четене аналитичен извод.

В този дух разсъжденията могат да продължат, както следва:

Нетекучи активи:

Машини 100

Текущи пасиви:

Задължения към доставчици 100

Това, на което самият отчет обръща внимание, е, че предприятието има текущо задължение, което не може да погаси с бързоликвидни активи. Тогава последващият анализ веднага трябва да бъде насочен към анализиране на ликвидността и определяне на ликвидния риск. Тоест просто два реда в отчета, разбирани и разбрани от потребителя, ще го ориентират към предположения, които в последствие ще има възможност да потвърди или промени.

Следващ пример:

Текущи активи:

Парични средства 100

Нетекучи активи:

Получени заеми 100

Тук аналитичният извод е, че предприятието е получило заем със срок над 1 година и разполага с високоликвидни активи под формата на парични средства, които може да използва за придобиване на дълготрайни и/или краткотрайни активи, имащи потенциал да му донесат бъдещи парични потоци.

И така, в този ред на мисли, примерите могат да продължат до безкрай, но всички биха насочили към извода, че самото четене на информацията от отчета води след себе си аналитични изводи и заключения относно бъдещото финансово състояние на предприятието. Неслучайно балансът е възникнал исторически като първи отчетен (счетоводен) документ, олицетворяващ зависимостта между ресурси и дълг. В този смисъл той има отношение към преценката **дали предприятието ще бъде действащо в предвидимо бъдеще** и дали ръководството трябва да предприеме действия за промяна в счетоводната база (прилагане на такава за отчитане на процесите на ликвидация и несъстоятелност) и/или трябва да предприема действия по търговското законодателство с оглед показателя „чиста стойност на имуществото” по реда на Търговския закон.

Аналитични аспекти на отчета за печалбата/загубата и ДВД (отчета за приходите и разходите)

Този отчет дава информация за промените във финансовото състояние, оценени на база принципа на начисляването, без тези, дължащи се на собствениците (притежателите на претенции към капитала). Промените се извършват посредством финансовия резултат, който съдържа различен еквивалент с оглед базата за изготвяне на отчетите. В този смисъл:

- по реда на МСФО – финансов резултат е **общият всеобхватен доход**, който представлява „промени в собствения капитал в резултат от сделки, операции и други събития, различни от операциите със собствениците“. В него се включват: печалбата/загубата и другия всеобхватен доход (приходи и разходи, в това число корекции от прекласификация, които не се признават в печалбата/загубата, както е разрешено или се изисква от други МСФО).
- по реда на НСС (СС) – финансовият резултат е само **печалбата/загубата**.

Напълно логично е МСФО да въвеждат по-детайлно и по-правилно третиране от НСС с оглед факта, че последните са един съкратен препис на МСС във варианта им от 2003 г.

Както печалбата/загубата, така и другият всеобхватен доход е резултативна величина от приходи, в т.ч. печалби, и разходи, в т.ч. загуби. Последните са определени като:

	МСФО	НСС (СС)
Приходи	Увеличение на активи или намаление на пасиви, което води до увеличение на собствения капитал, различно от вноските на притежателите на претенции към капитала	Увеличаване на икономическата изгода в резултат на увеличение на активи или намаление на пасиви, което води до нарастване на собствения капитал, различно от вноските на собствениците
Разходи	Намаление на активи или увеличение на пасиви, което води до намаление на собствения капитал, извън разпределенията към притежателите на претенции към капитала	Намаляване на активи или увеличаване на пасиви, което води до намаление на собствения капитал, различно от разпределенията към собствениците

От тук, вследствие самия отчет, се налага първоначалният аналитичен извод, че положителният финансов резултат води до **положително изменение в активите и пасивите, а отрицателният – до отрицателно изменение**. Самото структуриране на приходите и разходите по отделни източници и направления ориентира потребителя в това откъде идват и накъде се насочват икономическите ресурси. Така например, ако имаме приходи от продажби 100 ед. и себестойност на продажбите (разход) 80 ед., означава, че предприятието е намалило ресурсите си (стоките) с 80 ед., срещу което е получило увеличение на ресурсите със 100 ед. или сумарно финансовото му състояние се е подобрило с 20 ед. Така ред по ред и позиция по позиция се вижда в детайли как се променят икономическите ресурси и претенции и то без допълнителни модели и/или инструменти от други аналитични науки. Това само по себе си е възможност **за оценка на възвръщаемостта, ефективността или рентабилността на предприятието (всички изброени са еквивалентни понятия) и затова как ръководството ефективно и ефикасно използва ресурсите на предприятието**³.

Аналитични аспекти на отчета за промените в паричните потоци

За разлика от предходния отчет – ОПЗДВД или ОПР, **този отчет изследва финансовото състояние през призмата на реалното му покриване с ликвидни (парични) активи**. В този смисъл предходният отчет е по-верен с оглед факта, че редица промени във финансовото състояние нямат паричен еквивалент – амортизация, последваща оценка, провизии, разходи за данъци и други. Отчетът за паричните потоци представя информация за входящите и изходящи потоци от парични наличности (пари в брой и депозити на виждане) и парични еквиваленти (краткосрочни, високоликвидни вложения, които са лесно обрачаеми в пари и съществува минимален риск за промяна в стойността им), което е важно за оценката доколко предприятието може да генерира положителни нетни парични потоци в бъдеще. Въпреки че този отчет възниква исторически най-късно, **значението му през последните години намалява**, защото вижданията и в теорията, и в практиката за ликвидността доста се променят. Докато преди години за ликвидно се считаше предприятие, което има пари, то сега ликвидността и по-точно ликвидният риск се определя като „риска едно предприятие да има затруднения в погасяване на финансовите си пасиви с финансови активи или други финансови пасиви”⁴. Тоест ликвидно е предприятие, което има балансирана структура на финансовите си инструменти от гледна точка на размер, падеж, обезпечения, възможност за преговаряне и др. подобни. Затова на днешния етап на аналитичното познание **отчетът за паричния поток трябва да се разглежда заедно с отчета за финансовото състояние**.

Все пак и този отчет представя важна информация за степента на покритие на стопанските операции с реални пари, особено що се отнася

³ Концептуална рамка за финансово отчитане – неприета от ЕС, но важна с цел разбиране и прилагане на МСФО.

⁴ Вж. дефинициите на МСФО 7.

до косвения метод за определяне на паричния поток от оперативна дейност.

Ако приемем, че предприятието е отчетло следните позиции през определен период:

Постъпления от клиенти	100
Плащания към доставчици	100
Нетна печалба	100
Вземания от клиенти	200
Задължения към доставчици	100

аналитичната информация ще е доста интересна през призмата на прекия и косвения паричен поток.

Или:

Отчет за промените в паричните потоци по прекия метод:

Постъпления от клиенти	100
Плащания към доставчици	(100)
Нетен паричен поток	0,00
Парични средства в края	100

Оттук изводът, който се налага, е, че предприятието е получило и изразходило еднаква сума парични наличности и парични еквиваленти и реално не е променило финансовото си състояние.

Отчет за промените в паричните потоци по косвения метод:

Счетоводна печалба	100
Увеличение на вземанията от клиенти	(200)
Увеличение на задълженията към доставчици	100
Нетен паричен поток	0,00

Изводът е, че реализираната печалба от 100 ед. не е покрита с реални парични средства през съответния период. Оттук можем да насочим последващия анализ по отношение на ликвидността, съобразно инструментариума на другите икономически, аналитични науки, но за

пореден път един поглед върху систематизирана и структурирана информация може да ни „обърне внимание“ върху наличието или липсата на проблем.

Самият отчет за паричния поток представя и готова информация с аналитичен характер по основните дейности на предприятието – оперативна (основна), инвестиционна и финансова. Оттук веднага може да се направят изводите, че предприятието увеличава финансовото си състояние когато:

- има положителен нетен паричен поток от оперативната дейност;
- има отрицателен нетен паричен поток от инвестиционната дейност, защото отрицателният говори за освобождаване от нетекущи активи;
- има положителен нетен паричен поток от финансовата дейност или отрицателен в случаите, в които положителният нетен паричен поток от оперативната дейност покрива сумата от отрицателните парични потоци от инвестиционната и финансовата дейност.

Аналитични аспекти на отчета за собствения капитал

Той обхваща **промените в икономическите ресурси и претенции, дължащи се на собствениците (притежателите на претенции към капитала), като съдържа в себе си и промените в резултат на общия всеобхватен доход или печалбата/загубата.** Допълнителните увеличения, намаления на капитала, капитализирането на печалби и други, представени тук, са важни, доколкото те ще доведат до бъдещи промени във финансовото състояние. Примерно ако капиталът е увеличен с пари или непарични позиции, това неминуемо ще бъде трансформирано в бъдещи парични потоци при равни други условия. Разпределението на печалби пък ще носи информация за възвръщаемостта, която очакват собствениците за предоставените ресурси на предприятието, и е важен информационен индикатор за потенциалните собственици.

Цикълът на предоставяната чрез финансовите отчети информация завършва с **пояснителните приложения**, които съгласно предписанията на отделните МСФО доразвиват и доизясняват задачите на предходните четири отчета. В тях се съдържа и специалната информация на **аналитичните стандарти**:

- МСС 33 (СС 33) – Нетна печалба/основен доход на акция – прави анализ на ефективността на база акции, което е важно за потенциалните инвеститори и тяхната вероятна възвръщаемост;
- МСФО 12 (без аналог в СС) – съдържа изисквания за оповестяване на дялови участия в дъщерни, асоциирани, съвместни предприятия, неконсолидирани дъщерни и неконсолидирани структурирани предприятия в светлината на своеобразен анализ на ефекта, който те оказват върху предприятието – инвеститор. Това е едно съвременно изискване на МСФО, насочено към оценка на това дали една инвестиция е възвръщаема, или не.

- МСФО 7 (също без аналог в СС, освен ако не му се припишат някои от постановките на СС 32) – включва изисквания за анализ на риска – кредитен, ликвиден и пазарен, като последният включва лихвен, валутен и друг ценови риск. Идеята е чрез методи и модели да се направи оценка на евентуалните рискове за предприятието във връзка с неговите финансови активи и пасиви. По отношение на последното бихме желали да обърнем внимание, че анализът на риска е насочен към използването на несчетоводен инструментариум, но базиран на счетоводната информация, което не омаловажава полезната финансова информация, съдържаща се в отчетите.
- МСС 24 (СС 24) – представя компилирана информация за сделките между предприятието и неговите свързани лица, което е предпоставка да се направи оценка на значителността на стопанските взаимоотношения в групите предприятия и/или икономическите структури и другите свързани с тях стопански и нестопански субекти.

Както се видя във всичко, изложено по-горе, счетоводната информация сама по себе си е систематизиран и готов анализ на дейността на предприятието във всички съществени аспекти. Естествено, тази информация се доанализира от другите науки, но за да бъде резултатът от този анализ ползотворен, трябва точно и ясно да се интерпретира това, което самата финансова информация ни представя, и да не се пренебрегва нейната аналитична стойност, която е обективно следствие от самата счетоводна отчетност, като част от счетоводната наука, представляваща важен стълб от управлението на предприятието.

За да завършим темата, бихме желали да обобщим стъпките на **финансовия анализ** на база счетоводната (финансовата) и друга полезна информация:

1. запознаване с целта на полезното финансово отчитане, регламентирана от Общите положения или Концептуалната рамка на приложимите счетоводни стандарти;
2. преглед на елементите на финансовите отчети;
3. счетоводна интерпретация на представената в отделни направления информация;
4. формулиране на изводи на база счетоводното разбиране за дейността;
5. използване на друга информация, несъдържаща се във финансовите отчети, и прилагане моделирането на аналитичните науки по отношение на общата финансова и друга информация, взимайки предвид и установеното от счетоводния анализ.

Това разделяне е напълно условно и неангажиращо и по-скоро с илюстративна цел, за да се подчертае, че счетоводната информация не е

нещо отделно и ненужно за **мениджмънта** и че дори тя, сама по себе си, е важна база за изводи и заключения. Още повече че последният **разполага с цялата финансова информация, а не само с тази в отчетите, и при положение че тя е адаптирана напълно към неговите нужди, развитието на анализа на следващите етапи ще бъде значително по-лесно.**

Библиографска справка:

1. Закон за счетоводството – в сила от 01 януари 2016 г., обн., ДВ, бр. 95 от 08 декември 2015, посл. изм., ДВ, бр. 13 от 12 февруари 2019 г.
2. Национални счетоводни стандарти – в сила от 01.01.2005 г. – ПМС 46 от 21 март 2005 г., обн., ДВ, бр. 30 от 07 април 2005 г.; посл. изм., ДВ, бр. 15 от 19 февруари 2019 г.
3. Регламент 1126/2008 г. от 03 ноември 2008 г. – за приемане на консолидираната версия на МСС (МСФО) и регламентите за последващото му изменение до датата на разработката.
4. *Conceptual Framework for Financial Reporting*, IASB, 2018 г.

ANALYTICAL ASPECTS OF FINANCIAL STATEMENTS

Peter Raykov

Master of Accountancy

Key words:	Summary
<p><i>Financial statements</i></p> <p><i>Accounting</i></p> <p><i>Analytical aspects of the individual financial statements</i></p>	<p><i>This paper attempts to draw attention to the need for accounting (financial reporting) in light of the objective requirement to acknowledge it as part of the general business management of an entity. In recent years, views on financial reporting are only limited to its significance for tax purposes and its statutory application taking into account the fact that entities are required to keep accounting records regardless of whether they are aware of the opportunity to generate analytical data on their financial position without any additional costs for understanding the statements. The financial statements themselves, not taking into account the importance of overall financial information, are a specific overview of the activities with the subsequent opportunity for a detailed analysis.</i></p> <p><i>The paper pays special attention to the importance of the individual financial statements and the accounting information as a whole hoping that these highlights would assist the future understanding of the need for the accounting records and their development and structuring taking into account the needs of key management personnel.</i></p>